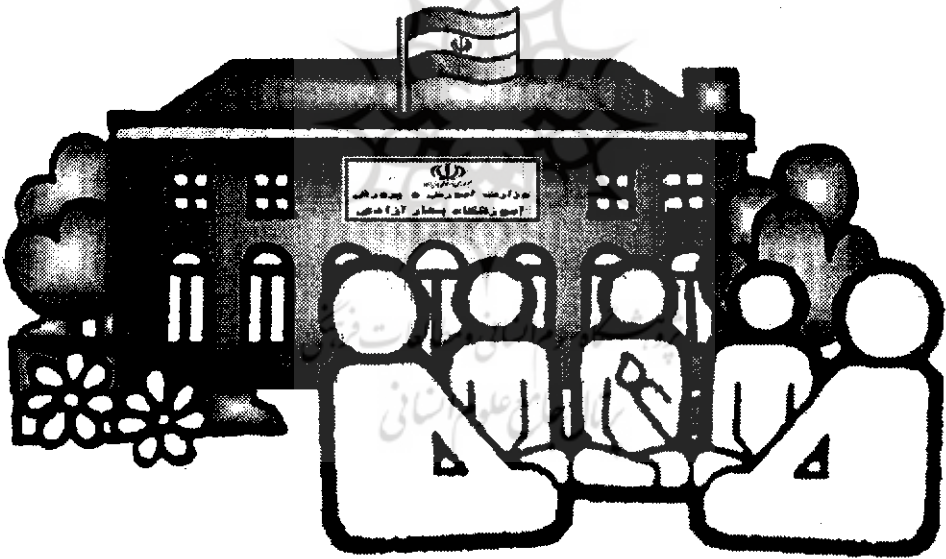

بررسی مشکلات انجمن‌های اولیا و مربیان مدارس و ارائه راه‌کارهای ممکن

مقدمه

مشارکت و حضور مردم ما در صحنه آموزش و پرورش آغاز شده، برای پیمودن راه کمال آن گام‌های زیادی باید برداشته شود.

تحقق نظام آموزشی و پرورشی که ایفای نقش مردم در آن شأن و منزلت برجسته‌ای پیدا کند، یکی از آرزوهای برنیامده‌ای است که اکنون جامعه ما با آن روبه‌روست. گرچه

اهمیت هستند که در حقیقت رایج‌ترین راه ارتباطی اولیا با مدرسه به شمار می‌روند. انجمن‌های اولیا و مربیان عرصه مناسبی برای پدران و مادران علاقه‌مند به مشارکت در کارهای مدرسه به وجود می‌آورد و از این منظر که نوعی تمرین کار جمعی را در سایه تفاهم و همکاری خانه و مدرسه سازمان می‌دهد، دارای ویژگی منحصر به فرد است.

اگر ضمانت و پشتوانه فعالیت اولیا را تنها در سایه علاقه‌مندی آنان به سرنوشت تربیتی فرزندان بدانیم، به طور حتم به تداوم و استمرار این همکاری وقوف می‌یابیم. در قسمتی از آیین‌نامه انجمن‌های اولیا و مربیان آموزشگاه‌ها در مورد اهداف آن‌ها چنین می‌خوانیم:

- جلب توجه اولیای دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه نسبت به مسائل دینی، تربیتی، اخلاقی و اجتماعی و مشاوره با آنان به منظور هماهنگ کردن روش‌های تربیتی و آموزشی در محیط خانه و مدرسه.

- بهره‌گیری هر چه بیش‌تر از روحیه تعاون اولیای دانش‌آموزان و دیگر افسراد خیر و علاقه‌مند در جهت تهیه، تدارک و تکمیل امکانات آموزشی و پرورشی مدرسه نظیر کارگاه، آزمایشگاه، کتابخانه، نمازخانه، فضاهای ورزشی و توسعه ساختمان و حیاط مدرسه.

دور شدن از باورهای قالبی گذشته، بر این مبنا که تنها علت وجودی انجمن‌های اولیا و مربیان، جمع‌آوری کمک‌های مادی است، یکی از تغییر نگرش‌هایی است که در حال شکل‌گیری است و ورود مسائل جدید مثل آموزش خانواده، نگرش جدید را تقویت می‌کند. یکی از نشانه‌های نگرش جدید این

اندیشه نزدیکی اولیای خانه با اولیای مدرسه، از دهه‌های نخستین شکل‌گیری تعلیم و تربیت جدید در کشور ما ظهور کرد، اما همواره عوامل مختلف مانع از تحقق این نیاز مهم بوده است

در حال حاضر بار سنگین مشکلات آموزش و پرورش، حضور اولیا را در وجوه گوناگون فعالیت‌های مدرسه، امری اجتناب‌ناپذیر کرده است و هفته پیوند (۲۴ تا ۳۰ مهرماه) هر سال فرصت مغتنمی است که اولیا در یک "فراخوان عمومی" برای رشد و اعتلای فرزندان خود، هم‌گام با معلمان و مربیان فعالیت خویش را در انجمن‌های اولیا و مربیان آغاز کنند.

سابقه تاریخی تشکیل انجمن‌های اولیا

و مربیان

به استناد شواهد و مدارک موجود، اندیشه شکل‌گیری و به منتهی ظهور رسیدن "انجمن‌های خانه و مدرسه" برای نخستین بار در سال ۱۳۲۶ شمسی عملی گردید و در آن سال بنا بر مصوبات "شورای عالی فرهنگ" شرح وظایفی برای انجمن‌ها نوشته شد. اما همان‌گونه که از شکل عاریتی این انجمن‌ها پیدا بود، تشکیل آن‌ها با توفیق روبه رو نشد و در عمل همواره جنبه صوری و تشریفاتی آن‌ها بر ایجاد رابطه تربیتی و انعکاس مسائل خانه به مدرسه و متقابلاً مدرسه به خانه، غلبه داشت (یدالله جهانگرد، ۱۳۷۵، ص ۱۴).

انجمن اولیا و مربیان در آموزشگاه‌ها

انجمن اولیا و مربیان در آموزشگاه‌ها در واقع فصل مشترک مردم و نظام تعلیم و تربیت کشور است. این انجمن‌ها از آن جهت دارای

شرکت نمایند (زهرا بازرگان، ۱۳۷۶، ص ۱۵).
انتظارات فوق‌گرفته همه موارد را متناسب با جامعه ما بیان نمی‌کند، در نتیجه برای ورود به موضوع و تأمل کارشناسانه بر آن می‌گشاید. زیرا تا آن زمان که مردم جامعه ما، حضور فعالانه خود را در انجمن اولیا و مربیان آموزشگاه به عنوان یک اصل اساسی تلقی کنند، راه زیادی در پیش است و این امر فعالیت‌های گسترده فرهنگی و اطلاع‌رسانی دقیق را ایجاب می‌کند. برآورده شدن این نیاز ضروری، مستلزم وجود سازمان‌دهی کارآمد و رهگشاست که مردم را برای فعالیت در این "کانون‌های مشارکتی" که وجوه گوناگون مشارکت را در خود جای داده است، ترغیب کند.

مشکلات و موانع موجود

ارزیابی انتقادی از نحوه فعالیت انجمن‌های اولیا و مربیان در آموزشگاه‌ها ما را با فهرستی از نقصان‌های موجود در روند کار آن‌ها آشنا می‌کند. اولیا از این که هنوز هم صیغه مادی در انجمن‌ها شکل غالب را دارد، اظهار نگرانی می‌کنند.

بعضی از اولیا جلسات انجمن را صوری و تشریفاتی می‌دانند. مدیران آموزشگاه‌ها از این نگرانند که اولیا در حضور فعالانه خود به رویارویی با معلمان و مدیر آموزشگاه پردازند و بالاخره از آن سو معلمان می‌گویند که بعضی از اولیا در صدد آنند که خودشان را در جلسات انجمن مطرح نمایند. بعضی نیز معتقدند که انجمن‌ها در برپایی کلاس‌های آموزشی برای اولیا توفیقی نداشته‌اند و به همین دلیل ناکافی بودن اطلاعات تربیتی اولیا موجب عدم توجه به

است که از سال گذشته (۱۳۷۷) آنچه به عنوان کمک‌های مالی اولیای دانش‌آموزان به مدرسه، در قالب حساب هدیه به مدرسه (۲۰۲۰) جمع‌آوری می‌شود، به تمام و کمال در مسیر اجرای طرح "مدرسه محوری" به مدرسه بازگردانده و در رفع حوائج آن به کار گرفته می‌شود.

به همین دلیل غنی ساختن جلسات انجمن‌ها، به ویژه جلسات عمومی، برای به کارگیری "روش‌های مشارکت جوانه" ای است که در حال حاضر فعالیت بیشتر دست‌اندرکاران را طلب می‌کند. مشی مشارکتی مناسب، معمولاً از لابه‌لای بخشنامه‌های اداری استخراج نمی‌شود و نیازمند انجام تحقیقات ملی و بنیادی است. به کار بستن نتایج این تحقیقات موجب می‌شود که اولیا با حضور خود رونق و گرمی لازم را به انجمن‌های آموزشگاه‌ها ببخشند.

به عنوان نمونه تحقیقات انجام شده در کشورهای دیگر نشان داده است که اولیا در جلسات عمومی انجمن‌ها از یک سو انتظار دارند که علاوه بر آگاهی از وضعیت تحصیلی فرزندانشان، مسائلی چون رشد عاطفی و رشد اجتماعی آن‌ها نیز مطرح شود و از سوی دیگر مایلند که جلسات در هاله‌ای از تشریفات رسمی، سرد و خشک و بی‌روحی ملال‌آور قرار نگیرد و جلسات دچار تشنج نشود. آن‌ها محیط تفاهم و سعه صدر را دوست دارند و می‌خواهند موضوعات جلسات انجمن از قبل به آنان اطلاع داده شود تا بتوانند با آمادگی بیشتر در جلسات حضور یابند. عده‌ای از آنان انتظار دارند که فرزندانشان در جلسه باشند و یا این که معلمان مدرسه نیز در جلسات عمومی

نیازهای روحی دانش‌آموزان می‌شود. ارزیابی نظریات این دسته از مردم در نهایت این گونه خلاصه می‌شود که انجمن‌ها هیچ نقشی در مسائل آموزش و پرورش ندارند و بود و نبود آن‌ها یکسان است.

بازتاب بیرونی فعالیت‌های انجمن‌های اولیا و مربیان در آموزشگاه‌ها در حقیقت نوعی از طرز تلقی افکار عمومی را به دست می‌دهد که می‌تواند زمینه‌ای برای گشودن بحث در خصوص کاستی‌ها و نقصان‌های این انجمن‌ها فراهم آورد.

به عنوان نمونه، در خلال هفته پیوند که به عنوان نقطه عزیمت فعال شدن انجمن‌ها از آن یاد می‌شود، مطالبی انتقادی در مطبوعات کشور درج شد که برخی از عناوین اصلی و تیتراهای درشت آن در جدول شماره (۱) آمده است:

نام روزنامه	عناوین مقالات مطبوعات در هفته پیوند
آفرینش	انجمن اولیا و مربیان، تسبیح بی بند
قدس	وظایف انجمن اولیا و مربیان در حاله‌ای از ابهام
جوان	انجمن‌های اولیا و مربیان، هم چنان ناکآمد
ابرار	ارتباط ضعیف اولیا و مربیان
ابرار	پیوند خانه و مدرسه، هنوز مستحکم نیست
ایران و بیج	انجمن اولیا و مربیان و ذهنیت منفی مردم
ایران و بیج	کارکرد انجمن جدی نیست
ایران و بیج	بود و نبود انجمن یکسان است
	....

جدول شماره یک

در بررسی محتوایی گزارش‌ها و نظریات نویسندگان و دست‌اندرکاران مسائل کلّی انجمن‌ها به مواردی اشاره شده است که جدول شماره (۲) این موارد را همراه با فراوانی آن‌ها نشان می‌دهد.

مشکلات و کاستی‌های انجمن اولیا و مربیان درآموزشگاه‌ها	فراوانی
عدم مشارکت اولیا	۴ مورد
تقابل اعضای انجمن با معلم	۱ مورد
عدم فعال بودن انجمن‌های اولیا و مربیان	۳ مورد
ناشناخته ماندن انجمن برای مردم	۵ مورد
فرمایشی و تشریفاتی بودن انجمن و رفع مسؤلیت	۵ مورد
داشتن ساختار ناهمگون	۱ مورد
انجمن، کانونی برای جمع‌آوری پول	۱۰ مورد
عدم بار فرهنگی مناسب در جلسات انجمن	۱ مورد
ضعیف بودن روابط اولیا و مربیان	۲ مورد
عدم برآوردن نیازهای روحی دانش‌آموزان	۱ مورد

جدول شماره دو

تربیت این دیار گشوده‌اند، اما همواره عوامل نامساعد و بازدارنده‌ای مانع بروز و ظهور رفتارهای مشارکت جویانه مردم در قالب آن‌ها شده است. یکی از عمده‌ترین مسائلی که مانع فعالیت بهینه انجمن‌ها بوده است، این‌گونه بیان می‌شود که متولی بودن دولت در امور خرد و درشت، عدم تمرین مشارکت و خلاء آموزه‌های مشارکتی در بین مردم، به‌طور کلی این پیامد را به دنبال داشته است که مردم باور لازم را برای انجام کارهای جمعی و مشارکت همگانی پیدا نکنند و عدم پاگیری انجمن‌های اولیا و مربیان یکی از مصداق‌های این مسأله است.

با توجه به این که در دوره فعلی از حیات اجتماعی ما افکار عمومی مطبوعات را جدی گرفته، آن‌ها را یکی از منابع اصلی اطلاع‌رسانی

به این ترتیب می‌توان دریافت که برای سامان‌یابی انجمن‌های اولیا و مربیان در شکل مقبول و مورد رضایت افکار عمومی، تلاش‌های فراوانی باید صورتی بگیرد. نظر به این که هدف اصلی این نوشتار بررسی و ارزیابی کاستی‌ها و نقصان‌های انجمن‌های اولیا و مربیان در آموزشگاه‌هاست، از بررسی وجوه مثبت و آثار ارزنده حیات این انجمن‌ها خودداری کرده، تنها به این نکته توجه می‌دهیم که ارزیابی انتقادی از فعالیت نهادی مانند انجمن اولیا و مربیان مستلزم آن است که در درجه نخست بسترهای لازم برای انجام فعالیت را شناسایی کرد و سپس به تجزیه و تحلیل موانع موجود آن پرداخت.

انجمن‌های اولیا و مربیان به رغم آن که بیش از پنج دهه است که راه خود را در تاریخ تعلیم و

- تجربه احساس پیشرفت، با عضو بودن در انجمن
 - توانمند بودن انجمن‌ها در انجام وظایف
 - تشکیل جلسات عمومی در انجمن‌ها
 - مشارکت اولیا در فعالیت انجمن‌ها
 - احترام به اولیا و حفظ کرامت آن‌ها
 - مناسب بودن زمان جلسات
 - احساس مسؤولیت مدیر و علاقه‌مندی ویژه به فعالیت‌های انجمن
 - مناسب بودن تعداد جلسات و ارسال دعوت‌نامه
 - تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده و

انجام اطلاع‌رسانی در مورد انجمن‌ها.
 عوامل فوق در کنار بسیاری از عوامل پنهان و ناشناخته می‌تواند به عنوان ویژگی‌های یک انجمن فعال قلمداد شود و بدیهی است که نقطه مقابل موارد ذکر شده موجب ناکارآمدی این انجمن‌ها خواهد شد.

همواره مهم‌ترین انتقاد از انجمن‌ها این بوده است که آن‌ها به دریافت کمک‌های مالی روی می‌آورند. برای برطرف کردن این مشکل اساسی چه می‌توان کرد؟

اگر مدیران با فعال کردن انجمن مدرسه و توزیع مناسب قدرت، اولیا را به صحنه آورند، می‌توانند کمک مالی به مدرسه را به عنوان یک نیاز خودجوش و درون‌زا مطرح نمایند، به گونه‌ای که آنان با تشکیل اجتماعات در قالب انجمن‌ها در برابر کاستی‌ها، کمبودها و نیازهای احتمالی قرار گیرند.

در واقع زمانی که اولیا نیازها و کمبودها را عملاً احساس می‌کنند، ضرورت وجود انجمن و ارتباط مستمر آن‌ها با مدرسه و هم چنین با یکدیگر را به عنوان امری پذیرفته شده تلقی

می‌دانند، لازم است که مطبوعات نیز در کنار ارزیابی انتقادی از فعالیت‌های انجمن‌های اولیا و مربیان، بر ضرورت مشارکت آحاد مختلف مردم در امور آموزش و پرورش صحه بگذارند و مقدمات و مبنای لازم را در قالب نوشتارهای روشنی بخش برای آنان فراهم آورند تا از این طریق درک ژرف‌تری از موضوع بیابند. بدون شک غنچه‌های نخستین مشارکت مردم نیازمند نگاهبانی و مراقبت است تا رفته رفته شکوفا شده، به ثمر بنشینند. حال در این مرحله به بحث درباره راهکارهای موجود می‌پردازیم.

بررسی راهکارها

گرچه بر موارد بیان شده از موضع انتقاد می‌توان افزود، اما هم چنان که اشاره شد ارزیابی انتقادی از یک نهاد مردمی مانند انجمن اولیا و مربیان آموزشگاه، درگام نخست نیازمند آن است که در جریان عمل به مشکلات و موانع مهمی که در چرخه حرکت مفید آن وجود دارد اشاره شود.

مطالعات مقدماتی نشان می‌دهد که انجمن‌های اولیا و مربیان می‌توانند دونوع نگرش را در اولیا به وجود آورند که هر کدام از این دو نوع نگرش یعنی نگرش مثبت و نگرش منفی می‌تواند به شکل‌گیری انجمن فعال و یا انجمن غیرفعال منتهی شود.

برخی از عوامل مؤثر در نگرش مثبت اولیا و به تبع آن شکل‌گیری انجمن‌های فعال عبارتند از:

- شناخت کامل انجمن‌ها و فعالیت‌های آن‌ها
 - آگاهی از وظایف خود (اولیا) نسبت به انجمن‌ها

فوق را با در نظر داشتن ظرایف و دقایق آن عملی سازیم نیازمندیم که طرز تلقی صرف مادی از انجمن‌ها را به طرز تلقی مشارکتی با صبغه معنوی آن تبدیل کنیم.

به این نکته نیز باید وقوف داشت که به دلیل نیازهای فراوان مدارس و عدم کفایت بودجه‌های دولتی، برطرف سازی مشکلات مالی ممکن نخواهد بود. اما طرح مسأله کمک‌های مالی به طور مستقیم وجهه مناسب انجمن‌ها را خدشه دار می‌سازد.

خوشبختانه این ملاحظات در عملکرد بعضی از مدیران محسوس است. چنان که یکی از آنان در پاسخ به این سؤال که پس از یک دهه مدیریت در خصوص نحوه استفاده از مشارکت اولیا به چه نکته اساسی دست یافته‌اید؟ پاسخ

می‌نمایند. در حقیقت، باور به مشارکت و تغییر نگرش ذهنی اولیا راه را برای تحقق همکاری آن‌ها باز می‌کند و این همکاری را از حالتی عارضی و موقتی بیرون می‌آورد. در این حال، می‌توان امیدوار بود که اولیا از مرحله مشارکت معنوی در امور مدرسه به مشارکت مادی برسند، با این تفاوت که مشارکت مادی وجه بسیار کوچکی از اصل مشارکت است.

شرکت خودجوش اولیا در ارائه کمک‌های مالی از یک سو و داشتن نقش نظارتی در چگونگی هزینه کردن این کمک‌ها از سوی دیگر، از شرایط مناسبی است که یک "انجمن فعال" می‌تواند در خود پروراند و یا زمینه‌های بروز آن را فراهم آورد.

به این ترتیب ما برای این که بتوانیم اصل

انجمن خانوادگی دبستان عفت

اداره آموزش پرورش ناصیه یک ابواز

می دهد:

فرهنگی نیز یکی از شگردهای مدیران است که در این زمینه یکی از مدیران معتقد است: "با توجه به بافت فرهنگی منطقه و مردم، از طریق برنامه‌های فرهنگی و مذهبی مثل دعای توسل و زیارت عاشورا، به بیان اهداف و وظایف انجمن می پردازیم."

جدی گرفتن جلسات عمومی انجمن‌ها

اگر اولیای مدرسه با دعوت از سخنرانان و کارشناسان آگاه تصویری مناسب از انجمن اولیا و مربیان و فعالیت‌های آن‌ها ارائه دهند و به موازات آن آیین‌نامه انجمن آموزشگاه در حدّ قابل توجهی در اختیار اولیای علاقه‌مند قرار گیرد، بدون شک از مشکل ناشناخته ماندن انجمن برای مردم کاسته خواهد شد و هر یک از اولیا با داشتن یکی دو فرزند تا اندازه قابل ملاحظه‌ای اطلاعات لازم در مورد انجمن‌ها را کسب خواهند کرد. در نتیجه از رهگذر شناخت انجمن‌ها و پی بردن به کارکرد واقعی آن‌ها، بسیاری از طرز تلقی‌های منفی نیز زدوده خواهد شد.

نکته فوق‌العاده مهمی که در روند شکل‌گیری انجمن‌های اولیا و مربیان آموزشگاه‌ها می‌تواند به عنوان ضرورتی مهم مدنظر باشد این است که معمولاً پس از انجام انتخابات، اولیای برگزیده شده همراه با مدیر و نماینده معلمان و مربیان به هم‌اندیشی می‌پردازند. به این ترتیب شمار قابل توجهی از پدران و مادران از حضور در جلسات انجمن مدرسه باز می‌مانند. در این جا بجا خواهد بود که انجمن مدرسه ارتباط مستمری با پدران و مادران پی‌ریزی کند و زمینه این ارتباط را در جلسات عمومی انجمن که با حضور پدران و

"هیچ‌گاه در جلسات انجمن در خصوص مسائل مالی به طور مستقیم با اولیا برخورد نکرده‌ام." سؤال می‌شود پس به چه شیوه‌ای عمل می‌کنید؟ و ایشان پاسخ می‌دهد: "در جلسات انجمن یکی از اولیا گزارش می‌دهد و به راحتی می‌تواند دیگران را با خود همراه کند، بدون این که ما نقشی داشته باشیم، اولیا هم مقاومت نمی‌کنند."

مدیر دیگری معتقد بود که توضیح و تبیین اهداف انجمن راه را برای تغییر ذهنیت اولیا نسبت به مدرسه باز خواهد کرد. زیرا مهم‌ترین مسأله در امر مشارکت، نگرش منفی اولیا نسبت به ارائه کمک‌های مالی به مدرسه است. این مدیر اعتقاد داشت که توانسته است با برگزاری جلسات بحث به این تغییر ذهنیت موفق شود، به طوری که اولیا در مواجهه با هزینه‌های سنگین مدرسه به این باور رسیده‌اند که: "این مطالب را کسی برای ما نگفته است."

یکی از مدیران اعتقاد داشت که: "اگر مشارکت اولیا در سه بعد آموزشی، تربیتی و عمرانی در مدرسه به کار ما نیاید، کار مدرسه پیش نمی‌رود." این نکته از آن جهت در خود توجه است که مدیر آموزشگاه به این نتیجه رسیده است که بدون مشارکت اولیا نمی‌تواند فرایند "مدرسه گردانی" را عملی سازد.

یکی دیگر از مدیران رمز موفقیت خود را در جلب و جذب اولیا، ارائه عینی کاستی‌ها و کمبودهای محیط مدرسه به آن‌ها می‌داند. به عبارت دیگر به عقیده وی برانگیختن حس و انگیزه در اولیا، مقدمه مشارکت آنان در امور مدرسه است.

دریافت صحیح از محیط اجتماعی و بافت

در آموزشگاه‌ها خارج از شرایط دست و پاگیر و برفراز مقررات خشک و سخت، مدیران به عنوان "رهبران آموزشی" نقشی مهم در فعال شدن انجمن‌ها دارا هستند. زیرا اولیا با ایمان خالص و دل‌هایی مملو از عشق به فرزندان خویش معنی دلچسب و والای کمک‌رسانی معنوی و مادی را در آیینۀ مقصود خویش می‌بینند و برآند تا خدمتی شایسته را عملی سازند.

برنامه‌ریزی در سطح کلان نیز یکی از عمده مسائلی است که در حال حاضر متوجه مسؤولان سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان است. اکنون با نبود سیاست‌های مشارکتی تأثیرگذار، از توان بالای اولیا چه در عرصۀ حضور در انجمن‌ها و چه در خصوص توانایی‌های فنی و حرفه‌ای استفاده شایسته‌ای به عمل نمی‌آید. به همین دلیل تدوین راهبرد حساب شده و اکتفا نکردن صرف به بخشنامه‌های اداری از موازادی است که توجه کارشناسان و اهل فن را بیش از پیش طلب می‌کند.

مادران کلیه دانش‌آموزان تشکیل می‌شود، فراهم سازد. این امر از جهاتی دارای مزایای فراوانی است: اول آن که انجمن می‌تواند در مواجهه با امور مدرسه، از نیروی فوق‌العاده اولیا در قالب استفاده از مهارت‌ها و تخصص‌های آن‌ها بهره‌مند شود. از سوی دیگر پدران و مادران بعد از انتخابات و آغاز فعالیت انجمن مدرسه کار را تمام شده تلقی نمی‌کنند و ارتباط دائمی خود را با مدرسه، از طریق حلقه‌ی واصل انجمن اولیا و مربیان حفظ می‌نمایند.

جمع‌بندی

آنچه به شکلی گذرا در زمینه فعالیت‌های انجمن اولیا و مربیان ذکر گردید تنها در بردارنده یک هدف عمده می‌باشد و آن این است که استعداد بالقوه‌ای در بطن انجمن‌های مدارس کشور نهفته است که می‌توان با برنامه‌ای مدوّن آن را عینیت بخشید و از قوه به فعل درآورد. آنچه اساس و مبنای رفتارهای مشارکتی را فراهم می‌آورد توسعه دایره دید و افق فکری اولیاست و این امر تنها در سایه سفارش‌ها و تأکیدات لفظی و شفاهی میسر نمی‌شود، بلکه زمینه‌ای عملی برای آزمون و خطا می‌طلبد. و بالاخره پیام نهایی این گونه خلاصه می‌شود که

منابع:

- جهانگرد، یدالله: آشنایی با انجمن اولیا و مربیان، چاپ هفتم، تهران ۱۳۷۵.
- بازرگان زهرا: مدرسه‌های دیگر...، تهران ۱۳۷۶.
- آیین نامه انجمن اولیا و مربیان واحدهای آموزشی، ۱۳۷۳.
- تیموری، کاوه: عوامل مؤثر در تقویت انجمن‌های اولیا و مربیان، روزنامه اطلاعات، ۱۳ اسفند ۱۳۷۷.
- تیموری، کاوه: بررسی وضعیت انجمن‌ها در شهرستان دماوند، ۱۳۷۷.